

ÖZET

1980'lerin ortalarından itibaren bilgi teknolojileri diye adlandırılan enformasyon ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin, aynı oranda gerek toplumların gerekse de ülke ekonomilerinin yapılarını bir değişime uğratmış olduğu muhakkaktır. Ekonomik performans açısından ABD'nin örnek gösterildiği ve "Yeni Ekonomi" olarak adlandırılan bu kavramda, elektronik piyasaların ve sınırlarının gelişmesi açısından özellikle internetin, çok etkin bir rol oynadığı açıktır. Bu çerçeveden hareketle, yeni ekonomi kavramının, iktisat teorisi ve politikalarına ilişkin bir dizi meseleyi de gündeme getirdiği ve getireceği ise inkâr edilemez bir gerçektir.

Bu çalışmada yeni ekonomi kavramı ve elektronik ticaretin kavramsal çerçevesi ve ayırtedici özellikleri çizildikten sonra, enformasyon ve iletişim teknolojili sektörler ile geleneksel yapıdaki sektörlerin iktisadi büyüme ve verimlilik üzerindeki etkileri üzerinde durulmaya çalışılacaktır.

1. GİRİŞ

Genel olarak bakıldığında insanlık tarihinin bilim ve teknolojik değişimler tarihi ile yakın bir gelişme içerisinde bulunduğu görülmektedir. İnsanlık tarihindeki önemli dönüm noktaları ile bilim ve teknolojideki önemli değişimlerin birbirleriyle olan kesişmeleri bu açıdan dikkate değerdir¹. Eğer teknoloji büyük bir makine, güçlü bir hızlandırıcı olarak tanımlanırsa, bilgiye de bu makinenin yakıtı olarak bakmak yerinde olur². Teknolojiyi; yararlı ürünler üretmeye ve yeni ürünleri tasarlamaya yarayan bilgiler bütünü ya da girdileri

* M. Üniv. İ.İ.B.F. İktisat Bölümü Öğretim Üyesi

** M. Üniv. Sos. Bil. Enst. İktisat Teorisi Doktora öğrencisi

¹ Harun Bal, Mustafa İldırar ve Mehmet Özmen, "Bilim ve Teknoloji Politikaları, Rekabet Gücü ve Kobi'ler: Doğu Akdeniz Bölgesinde Faaliyet Gösteren Kobi'ler Kapsamında Bir Araştırma".

<http://www.econturk.org/dtm1.htm>

² Alvin Toffler, Şok, Çev. Selami Sargut, Üçüncü Baskı, Altın Kitaplar Basımevi, 1981, s. 34.

çıktılara dönüştüren tüm fiziki süreçler ve bu dönüşüme eşlik eden toplumsal düzenlemeler şeklinde tanımlandığında, -yukarıda değindiğimiz üzere- bilgi ve teknoloji arasında döngüsel bir ilişkinin varlığı ve giderek artan bir hızla birbirlerini her defasında bir üst düzeyde üreterek çoğaltmakta³ oldukları görülmektedir.

“Teknoloji kendi kendini besler ve daha çok teknolojiyi olanaklı kılar. Teknolojik yenilik, birbirlerini güçlendiren bir çember biçimindeki üç evreden oluşur. İlk olarak yaratıcı, uygulanabilir düşünce vardır. İkinci evre, birincinin pratik olarak uygulanmasıdır. Üçüncü evreyse, uygulamanın topluma yayılmasıyla oluşur. Teknolojinin yayılması, yeni düşünceler doğurup, yeni yaratıcı düşüncenin oluşmasına olanak sağladığı zaman süreç tamamlanır, çember kapanır. Zamanımızda, bu çemberi oluşturan evrelerin arasındaki süre kısalmaktadır”⁴.

Teknolojik sistemlerdeki bazı değişimler, yarattıkları sonuçlar bakımından o denli uzun erimlidirler ki, bunların, bütün ekonominin işleyişi üzerinde büyük etkileri olmaktadır. Bu değişimler Schumpeter’in “*ekonomik gelişmede uzun çevrimler*” kuramının ana eksenini oluşturan “*yaratıcı yıkım fırtınaları*”dır.(creative gales of destruction)⁵. Buhar makinasının ve elektriğin bulunuşu ve teknolojik yenilikler bunun en çarpıcı örnekleridir.

2. YENİ EKONOMİ KAVRAMI VE ELEKTRONİK TİCARET

Özellikle son onbeş–yirmi yıl içerisinde iletişim teknolojisinde meydana gelen değişimler, her alanda olduğu gibi ekonomide de etkisini hissettirmiş durumdadır. Bilgisayar alanında yaşanan gelişmeler ve özellikle internet kullanımının yaygınlaşması, mevcut olan ekonomik sistemin yapısında da gerek nicel gerekse de nitel olarak önemli farklılıkları beraberinde getirmiştir. Bu çerçevede, ekonominin arz ve talep, istihdam, piyasa, fiyat ve maliyet yapıları gibi çeşitli konularda çok farklı tanımlar ortaya çıkmış ve önemli görüş ayrılıkları ortaya atılmıştır.

Ekonomik yapıda gözlemlenen bu değişim, kimi iktisatçılar tarafından mevcut olan eski ekonomik yapının devamı niteliğinde olduğu için farklı bir adlandırmaya gerek olmadığı yönünde iken, kimi iktisatçılar tarafından ise farklı isimlendirmelere tabi tutulmaktadır. Kimi bu değişime “Yeni Ekonomi” adını verirken, kimi “Digital Ekonomi”, “Sanal Ekonomi”, “İnternet Ekonomisi” ya da “Bilgi Ekonomisi” gibi adlar vermektedirler. Chris Argyris ise, Oxford University Press’den çıkan “*Flawed Advice and the Management Trap*” adlı kitabında, yeni ekonomik yapı ve şirketlerin bu yapı içerisinde yaşadıkları

³ Serap Durusoy ve Meltem Velioglu, “*Yeni Ekonomi Kavramına Farklı Bir Bakış-Tekno-Ekonomi ve Elektronik Ticaretin Türkiye Üzerine Yansımaları*” içinde **Kocaeli Üniversitesi 1. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi**, İzmit, (10-11 Mayıs, 2002), s. 51.

⁴ Toffler, s. 31.

⁵ Chris Freeman, “*Yeni Teknoloji ve Yetişme Sorunu*”, Çev. Aykut Göker, **Endüstri Mühendisliği Dergisi**, C. 2, S. 10.

<http://mimoza.marmara.edu.tr/~asoyak/freeman.htm>

yapısal değişiklikleri, -fincanın üzerindeki o yoğun beyaz köpükle, altındaki kahvenin yarattığı iki tabakayı- yeni ekonomik düzene benzetmiş ve bu düzeni Capuccino Ekonomisi diye adlandırmıştır⁶. Ancak ekonomide yaşanan bu gelişmelere göre literatürde en yaygın kabul gören görüş “Yeni Ekonomi” kavramıdır ki bunda da enformasyon ve iletişim teknolojilerinin hızla uyarlanması, 1990’lar boyunca Amerikan işgücü verimlilik artışında yaratmış olduğu olumlu etkinin payı büyüktür.

“Dünya iki yüzyıl önce yaşadığı Endüstri Devrimiyle ekonominin temellerini tarımdan sanayiye kaydırmıştı. Yeni Ekonomi de aynı derecede önemli bir değişim ortaya koymaktaydı; mal üretiminden bilgi üretimine geçiş... Bu değişim, insanların ya da buluşların değil, bilginin değerlendirilmesini gerektiriyordu. 90’ların ortalarına doğru, ABD’de imalatın toplam üretim içerisindeki payı % 14 gerilemişti; toplam işgücü içindeki payı ise daha da düşüktü”⁷.

Bilgi teknolojilerinde yaşanan gelişmelerde elektronik ticaretin çok önemli bir payının olduğu açıktır. Elektronik ticaret kavramı üzerinde kabul gören standart bir tanım söz konusu değildir. Bunun nedeni, kapsamının çok geniş olması ve bu kapsamın farklı kişi ya da kuruluşlarca farklı değerlendirilmeye tabi tutulmasıdır. Dolayısıyla, bir elektronik iletişimde, elektronik ticaretin nerede başlayıp nerede bittiğini belirlemek oldukça güçtür⁸. *Elektronik ticaret*, gerek kişisel gerekse kurumsal düzeyde ticari nitelikteki çalışmalarla ilgili olarak elektronik ortamda yapılan tüm işlemleri kapsamaktadır. Bu işlemler metin, ses ve görüntünün sayısal (dijital) hale getirilerek işlenmesi temeline dayanmakta ve başta internet olmak üzere diğer özel ve resmi ağlar üzerinde gerçekleşmektedir. Dünya Ticaret Örgütü’ne (WTO) göre elektronik ticaret; mal ve hizmetlerin, reklam, üretim, satış ve dağıtımının telekomünikasyon ağları üzerinden yapılmasıdır⁹. Ancak, elektronik ticaret denilince büyük ölçüde internet ortamında gerçekleşen ticaret anlaşılmaktadır. Kısaca diyebiliriz ki yeni ekonominin omurgasını internet oluşturmakta, internetin iş dünyasına getirdiği fırsatlar ise elektronik ticaret olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁰.

⁶ Yaprak Özer, **Küreselleşme ve Yeni Ekonomi**, İstanbul: Hayat Yayıncılık, 2002, s. 23.

⁷ Joseph E. Stiglitz, **90’ların Yükselişi**, Çev. Aytül Özer ve Barış Güven, Birinci Baskı, İstanbul: Global Yayın Ajansı, (Mart, 2004), s. 4-5.

⁸ Adem Anbar, “*E-Ticarette Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri*”.

<http://iktisat.uludag.edu.tr/dergi/11/17-adem/17-adem.htm>

⁹ World of Trade Office (WTO).

<http://www.wto.org/wto/ccom/c-press96.html>

¹⁰ Adem Anbar, “*Yeni Ekonomi ve E-Ticaretin İstihdam, Çalışanlar ve İnsan Kaynakları Üzerindeki Etkileri*”, **Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi**.

http://www.isguc.org/arc_view.php?ex=54

TABLO 1

Uluslararası İnternet Kullanıcılarının Sayısı

	Kullanıcılar (Milyon)	Toplam Dünya Kullanıcılarının Yüzdesi Olarak Kullanıcılar	Nüfusun Yüzdesi Olarak Kullanıcılar
Dünya toplamı	407	100.0	6.8
Afrika	3	0.7	0.4
Asya Pasifik	105	25.8	3.0
Avrupa	113	27.8	14.1
Orta Doğu	2	0.5	1.1
Latin ABD	17	4.2	3.2
ABD ve Kanada	167	41.0	53.9

Kaynak: Ashfaq Ishaq, “On the Digital Divide”, *Finance and Development*, Vol. 38, No. 3, (September, 2001), s. 45.

Tabloya göre dünyada internet kullanıcılarının bölgelere göre dağılımına bakıldığında; ABD ve Kanada'nın tek başına toplam dünya kullanıcıları içinde % 41'lik bir paya sahip olduğu görülmektedir. Bu iki ülkeyi % 25-27'lik paylarla Avrupa ve Asya-Pasifik bölgesi takip etmekte, Afrika, Latin Amerika ve Orta Doğu bölgeleri ise oranları itibarıyla çok düşük düzeylerle ardlarından gelmektedir. Forrester Researchy Enstitute'nin tahminlerine göre, internet kullananlarının sayısının 2008 yılına kadar 750 milyona ulaşması beklenmektedir¹¹.

Yeni ekonomi ile ilgili yapılan tanımlardan, yeni ekonomi kavramının yüksek büyüme, düşük enflasyon, düşük işsizlik oranı, en önemli üretim faktörünün bilgi olması ve globalleşme gibi birden çok anlam içerdiği anlaşılmaktadır¹². Aşağıda kısaca bu etkiler üzerinde durmaya çalışılacaktır.

¹¹ Efraim Turban ve diğerleri, *Electronic Commerce 2002 A Managerial Perspective*, Prentice Hall, New Jersey, 2002, s. 16.

¹² Haydar Akyazı ve Adem Kalça, “Yeni Ekonomi ve İktisat Bilimi”, *Liberal Düşünce*, Y. 7, S. 29, (Kış, 2003), s. 223-224.

3. ESKİ VE YENİ EKONOMİ ARASINDAKİ FARKLAR

Eski ve yeni ekonomi arasındaki farklara çok çeşitli açılımlar yapılmakla birlikte aşağıdaki tablo bu farkları kısaca içerisine almış bulunmaktadır.

TABLO 2

Yeni Ekonomi ve Eski Ekonominin Karşılaştırılması

Konu	Eski Ekonomi	Yeni Ekonomi
Ekonomi-GenişÇaplı Özellikler:		
Piyasalar	Dengeli	Dinamik
Rekabet Alanı	Ulusal	Global
Organizasyon Şekli	Hiyerarşik-Bürokratik	Network (Ağ) Türü
Sanayi:		
Üretim Yapısı	Yığın Üretim	Esnek Üretim
Büyümenin Temel Unsuru	Sermaye-Emek	Yenilik-Bilgi
Teknolojinin Temel Unsuru	Mekanizasyon	Dijitalleşme
Rekabet Kaynağı	Avantajının Ölçek Ek. İle Mal. Düşmesi	Yenilik, Kalite, Pazara Giriş Zamanı ve Maliyet
Araştırma Önemi	Yeniliğinin Düşük-Orta	Yüksek
Diğer Firmalarla İlişkiler	Tek Başına Hareket	Ortaklıklar ve İşbirliği
İşgücü:		
Politika Hedefi	Tam İstihdam	Yüksek Ücret ve Gelir
Beceriler	İşin Gerektirdiği Beceriler	Genel Beceriler ve Çok Yönlü Eğitim
Gerekli Eğitim	Beceri ya da Diploma	Yaşamboyu Öğrenme
İşçi-Yönetici İlişkisi	Rakip-Düşman	İşbirliği Yapmak
İstihdamın Niteliği	Dengeli	Risk ve Fırsatlara Dayalı
Hükümet:		
Özel Sektör-Hükümet İlişkileri	Kuralları Koyma	Büyüme Fırsatlarını Destekleme
Düzenleme	Emir ve Kontrol	Piyasa Araçları, Esneklik

Kaynak: Robert D. Atkinson and Randolph H. Court, **The New Economy**

Index, Progressive Policy Institute, (November, 1998).

<http://www.neweconomyindex.org/introduction.html>

Tablodan da izlenebileceği üzere, yeni ekonominin, piyasalarda küresel düzeyde bir rekabet, esnek üretimin yapısı, bilginin temel unsur olduğu, teknolojinin dijitalleşmeye dayandığı vb. özellikler ile eski ekonomiden ayrıldığı görülmektedir.

Eski ekonomi ile yeni ekonomi arasındaki en belirgin fark ise rekabet olgusunda yaşanmaktadır. Yeni ekonomide, küresel rekabet devam etmektedir. Bu olgu beraberinde global enflasyonda düşüş yaşanmasına sebep olmakta, düşen enflasyon, şirketlerin maliyetlerinin düşmesine ve verimliliklerinin artmasına yol açmaktadır¹³.

Yeni ekonomi kavramında elektronik ticarete konu olan malların da belirli özellikleri ile geleneksel mallar olarak bildiğimiz mallardan farklılık gösterdiği görülmektedir ki bu mallar enformasyon malları olarak adlandırılmaktadır.

Enformasyon malları; rakip olmayan (non-rival), dışlanamayan (non-excludable), şeffaf olmayan (non-transparent) ve üretim maliyetleri azalma eğiliminde olan, sayısallaştırılabilen ve parçalar halinde kullanılabilen mallardır¹⁴. Kitaplar, yazılımlar, müzik cd'leri, haberler, borsa bilgileri vb. enformasyon mallarına örnek olarak verebilmekteyiz. Yukarıdaki tanımdan da anlaşılabilirliği üzere, enformasyon malları, rakip ve şeffaf olmama, dışlanamama ve farklı maliyet yapılarına sahip olmaları nedeniyle geleneksel mallardan ayrılmaktadırlar.

4. YENİ EKONOMİNİN TEMEL MAKRO EKONOMİK SONUÇLARI

Yeni ekonominin makro ekonomik sonuçları değerlendirildiğinde bunun en açık örneği, ekonominin verimlilik düzeyinde meydana gelen artışın verimlilik artışını da beraberinde getirmesinde ve toplam hasılda meydana gelen artışlarda izlendiği görülmektedir. Yeni ekonomide yer alan sektörlerin hasıllarının ülkeden ülkeye farklılık göstermesi, bu sektörlerin ulusal hesaplarındaki yerinin tam olarak gözlemlenememesine yol açmakta, bu unsur da sektörlerin verimlilik ve hasıllarının hesaplanmasında net sonuçların elde edilememesine neden olmaktadır. Her ne kadar çalışmalar ABD'de enformasyon teknolojilerindeki büyük yatırımlar ile artan üretim performansı arasında bir bağlantı olduğunu gösterse de, diğer ülkelerde durum karmaşıktır¹⁵. Bunda ülkelerin verimlilik ölçümünde kullanmış oldukları deflatörün farklılık göstermesinin de etkili olduğu muhakkaktır. Ancak tüm bunlara rağmen son zamanlarda yapılan çalışmaların bir çoğunda özellikle ABD ve AB. Ülkelerinde 1990 sonrası gerçekleşen değişimlerin, özellikle de verimlilik artışlarının reel ücretlerde artışa, istihdamın ve büyümenin artmasına ve

¹³ Ekin Keskin, "Yeni Ekonomi: Rekabetin Gerekliği", *Jeo ekonomi*, S. 2-3, (Yaz-Sonbahar, 2000), s. 15.

¹⁴ Sıtkı Yürekli, "Yeni Ekonominin 'Yeni' Ticaret Biçimi ve Bileşenleri: Elektronik Ticaret, Enformasyon Malları ve E. Para", içinde **Kocaeli Üniversitesi 1. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi**, İzmit, (10-11 Mayıs, 2002), s. 29-30.

¹⁵ Paula De Masi, Marcello Esteveo ve Laura Kodres, "Who Has a New Economy?," *Finance & Development*, Vol. 38, No. 2, (June, 2001), s. 41.

enflasyonun düşmesine yol açtığı görülmüştür. Bu çerçeve içerisinde yeni ekonomi kavramıyla beraber makroiktisat da çeşitli görüş ve düşüncelerle tartışma ortamına sokulmuştur.

4.1. İKTİSADİ BÜYÜME ETKİSİ

Kuşkusuz yeni ekonominin kapsamında yer alan şirketlerin birçoğu, teknolojik gelişmelerin sonuçlarının en iyi izlenebildiği alanları oluşturmaktadır. Ekonomideki en büyük değişimin kaynağı olan teknolojiyle ilgili olarak bilindiği üzere, neo-klâsik ekonomistlerin yanısıra yeni büyüme ekonomistleri de çeşitli saptamalarda bulunmaktadır.

Neo-klâsik görüşün kısa dönem analizlerinde büyüme, ancak sermaye birikimi ile sağlanabilmekte çünkü sermaye azalan getiriler yasasından negatif yönde etkilenmektedir. Neo-klâsiklerde teknolojik gelişmelerin etkisi ancak uzun dönemli analizlere konu olabilmektedir yani kısa dönemde teknoloji içsel değişkendir. Oysa ki, yeni büyüme teorileri, teknolojik gelişmeleri azalan getiriler yasasının dışına taşımakta, yani teknolojik gelişmeleri içsel değişken olarak kullanmaktadırlar.

Yani Neo-klâsik ekonomistler tarafından geliştirilen metodolojik araçlar teknolojik ilerleme oranını ölçmede yararlı olurken, yeni büyüme modelleri teknolojik ilerleme konusunda içsel açıklamalar sağlamaktadır¹⁶. Ancak her iki teori de, ABD ekonomisinde son yıllarda gözlemlenen verimlilik artışının etkileri konusunda ortak bir fikir birliği içerisindedirler.

Yeni ekonominin ekonomik anlamda meydana getirdiği en önemli etki, ekonominin verimlilik büyüme trendinde gözlenen hızlanmadır¹⁷. Gerek maliyetler ve fiyatlardan sağlanan tasarruflar gerekse de emek verimliliğinden sağlanan artışlar bilindiği üzere verimlilik artışına yol açmakta, verimlilik de sağlanan artışlar ise ekonominin toplam hasılasını arttırmaktadır.

¹⁶ Seyfettin Erdoğan, “*Makro Ekonomik Etkileri Açısından Yeni Ekonomi*”, içinde **Kocaeli Üniversitesi 1. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi**, İzmit, (10-11 Mayıs, 2002), s. 16.

¹⁷ J. Bradford DeLong ve Lawrence H. Summers, “*The New Economy: Background, Questions, and Speculations*”, **Econ Articles**, Conference Draft-Not Final, (August, 2001).

http://www.j-bradford-delong.net/Econ_Articles/Summers_New_Economy_2001.html

TABLO 3

Seçilmiş Bazı Ülkelerde Enformasyon ve İletişim Teknolojisinin (ITC) Emek Verimliliğine Katkısı

	1990-1995				1996-1999			
	ABD	Kanada	İngiltere	Fransa	ABD	Kanada	İngiltere	Fransa
Emek Verimliliğindeki Toplam Artış Oranı	1.5	1.9	2.4	1.7	2.6	1.0	1.8	1.3
Emek Verimliliğindeki Toplam Artış Oranına Katkı Sağlayan Faktörlerin Payları								
Sermaye Yoğun Teknik Kullanımı	0.6	0.7	0.9	1.2	1.1	0.0	1.0	0.3
ICT	0.5	0.2	0.1	0.0	1.0	0.3	0.3	0.2
Bilgisayar ve Büro Araçları	0.2	n.a.	0.1	0.0	0.6	n.a.	0.3	0.1
Software	0.2	n.a.	0.0	0.0	0.3	n.a.	0.0	0.1
Komünikasyon Araçları	0.1	n.a.	0.0	0.0	0.1	n.a.	0.1	0.1
Diğer Sermaye	0.1	0.4	0.7	1.1	0.1	-0.3	0.6	0.1
Emek Niteliği	0.4	n.a.	n.a.	0.2	0.3	n.a.	n.a.	0.0
Toplam Faktör Verimliliği Artışı	0.5	1.2	1.5	0.3	1.2	1.0	0.9	0.9

Not: Hasıla ölçümünde temel alınan GSYİH'nin kapsamı ülkeden ülkeye farklıdır. Şöyle ki, ABD için tarım sektörü, Fransa için tarım sektörü ile finansal sektör kapsama alınmazken, İngiltere için herhangi bir sınırlama söz konusu değildir.

Kaynak: Paula De Masi, Marcello Estevao ve Laura. Kodres, "Who Has a New Economy?", *Finance & Development*, Vol. 38, No. 2, (June, 2001), s. 39.

Tablo 3'ten de izleneceği üzere, özellikle 1995-1999 aralığında Kanada, İngiltere ve Fransa ile mukayese edildiğinde ICT'den en fazla yararlanan ülkenin ABD olduğu açıkça görülmektedir. Bu da yeni ekonomi kavramının, ABD'nin ekonomik performansındaki etkinliğini veren en çarpıcı örneklerinden biri olmaktadır.

Teknolojik açıdan güçlü olan devletlerin aynı zamanda küresel eşitsizliklere de neden olduğunu vurgulayan ve bu teknolojik gelişmelere sahip olan ülkeler ile sahip olmayan ülkeler arasındaki farkı anlatan düşünce "Dijital Bölünme" kavramı ile adlandırılmaktadır. OECD'nin sanayileşmiş, zengin ülkelerini etkisi altına alan yeni

teknoloji dalgası pek çok kişi için, bu sorunu daha da ağırlaştırılan bir etken anlamına gelmektedir. Bu kişilere göre, yeni teknoloji, yoksul ve zengin ülkeler arasındaki açıklığı genişletecek ve yoksul ülkelerin borç, dış ticaret dengesizliği, korumacılık, mamul madde fiyatları, sermaye birikimi, yoksulluk ve gerilik gibi dev sorunlarla başa çıkmalarını daha da güçleştirecektir¹⁸. İnternet kullanımına baktığımızda, internete bağlı bilgisayarların ve güvenli hizmet sağlayıcılarının % 95'i OECD bölgesi içindedir. Örneğin, Norveç'te yetişkin nüfusun % 60'dan fazlası internet kullanmakta iken Endonezya ve Ukrayna gibi ülkelerde % 3'den¹⁹ daha az kimse internet kullanmaktadır.

4.2. ELEKTRONİK PİYASALARDA MALİYET YAPISI

Ekonomi disiplindeki dominant paradigma konumunda olan neo-klâsik kuramın ana argümanlarından biri olan artarak artan maliyetler/azalarak azalan gelirler, bilginin ekonomide daha yoğun kullanılması yeni ekonomi ile ortaya çıkan azalarak azalan maliyetler artarak artan gelirleri ortaya çıkarmıştır²⁰.

İnternet ekonomisi özellikle pazar yerini ya da piyasayı değişime uğratmaktadır. Geleneksel pazar yöntemlerinde nesnel vasıtalarla oluşturulan satış ve alış tarzlarının sanal dediğimiz elektronik düzleme kayması tüm ticari ilişkilerde bir dönüşüme neden olmaktadır²¹. Yeni ekonomi ile piyasalar şeffaflaşarak önceki dönemlere göre rakip firmaların piyasaya girişini kolaylaştırmıştır ki bu piyasa şeffaflığı diğer piyasalar için de geçerlidir. Müşteriler daha kolay ve hızlı bir şekilde fiyatları karşılaştırabilmekte en uygun olanı talep edebilmektedir. Maliyetler, tüketicilere, önceden olduğu gibi kolayca yıkılamamaktadır²². Gerçekten de internet, maliyetleri düşürerek ve enformasyon akışını kolaylaştırarak gücün üreticilerden tüketicilere geçmesine yol açmaktadır²³.

¹⁸ Freeman, <http://mimoza.marmara.edu.tr/~asoyak/freeman.htm>

¹⁹ Honourable Donald J. Johnston, "The Digital Economy and the Digital Divide", Secretary-General of the Organisation for Economic Co-operation & Development, Berlin, (November, 2001).
<http://www.oecd.org/dataoecd/24/50/2671070.pdf>

²⁰ Mehmet Barca ve Mahmut Geyik, "Bilişim Teknolojileri Rekabet Kurallarını Değiştirdi Mi?", içinde Kocaeli Üniversitesi II. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, İzmit, (17-18 Mayıs, 2003), s. 205.

²¹ Serdar Altınok, İbrahim Halil Sugözü ve Murat Çetinkaya, "Geleneksel Ticaretten Yeni Ekonomiye Elektronik Ticaretin Temel Ekonomik Etkileri".
<http://inet-tr.org.tr/inetconf9/bildiri/89.pdf>

²² Yüksel Birinci, "Yeni Ekonomi' ve İktisat Politikası", Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi, C. 17, S. 1, İstanbul, 2002, s. 65.

²³ "Yeni Ekonomi", T.C. Başbakanlık ve Dış Ticaret Müsteşarlığı.
<http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/ekonomi/sayi3/yeniekon.html>

Yeni ekonomiyi tanımlayan unsurlardan biri marjinal maliyetlerin düşük hatta sıfıra yakın olmasıdır. Sabit maliyetler yüksektir ve batıktır*, marjinal maliyetler sıfıra yakındır, kapasite zorlamaları yoktur ve kurulumları maliyetlidir²⁴. Bu tip piyasalarda, ürünü geliştirmenin maliyeti önemli ancak bir kez üretildikten sonra onu kopyalamanın ya da benzerlerini piyasaya sürmenin maliyeti son derece düşüktür. Maliyet yapılarında masraflarda azalma şeklinde kendini gösteren bu durum bilgiye, aracısız olarak ana kaynağından, doğru, daha ucuz ve hızlı yoldan ulaşılması gibi fırsatları beraberinde getirmektedir. Ancak, marjinal maliyetleri temel alan bir fiyatlandırma politikasında sabit maliyetlerin karşılanamaz bir hal alması görülebileceği gibi, dijital formda gerçekleştirilen enformasyon mallarının dağıtımında da kopyalanma olasılığı çok yüksek boyutlarda olabilmektedir.

Elektronik piyasalarda önemli olan bir diğer maliyet unsuru olarak karşımıza menü maliyetleri de çıkmaktadır ki bilindiği üzere menü maliyetleri, firmaların perakende satışları esnasında fiyatlarda meydana gelen değişimler sonucu karşılaşmış oldukları maliyetlerdir. geleneksel üretim birimleri, fiyat değişiklikleri nedeniyle, ürünlerini belli bir maliyete katlanarak yeniden etiketlendirirken, elektronik piyasalarda ise bu fiyat değişikliği merkezi veri tabanında düşük maliyetli basit bir işlem ile gerçekleştirilmektedir²⁵.

Yeni ekonominin sağladığı maliyet düşüşlerinin boyutlarını gösteren Golden Sach'ın yaptığı bir araştırmaya göre firmalar arası elektronik ticaretin sağladığı tasarruf, tüm ekonominin tasarruf eğilimlerini ve miktarını etkileyecek boyuttadır. Hammaddelerin ve ara mallarının internet üzerinden temin edilmesi, maliyetlerde kömür sanayinde % 22'den elektronik sanayindeki % 40'lara varan farklı oranlarda düşüşler getirecektir²⁶. Bu da akabinde diğer sektörleri de etkisi altına alarak pozitif dışsallıklara neden olacaktır.

Bilgi toplumunun bir diğer özelliği de üretimde pek az enerji kullanma eğilimidir. Bilgisayar denetimli makinelerde enerji israfı önlenmekte ve birim başına enerji miktarı düştükçe, diğer değişken girdilerin kapasite üzerindeki etkinliği artmaktadır. Böylece, kısa dönemde artan verimler eğilimi güçlenirken uzun dönemde firmalar topluluğu büyüyerek alan ekonomilerinin ve dolayısıyla artan getirinin ortaya çıkma eğilimini artırmaktadır²⁷.

* Enformasyon malları üretimi başlangıçta genellikle yüklü miktarda yatırım gerektirmektedir. Bu yatırımlar "batık maliyet" (sunk cost) diye adlandırılabilir. Burada batık maliyet kavramı ile yatırımdan vazgeçildiği takdirde yatırım mallarının satışı yoluyla ya da başka bir yolla geri kazanılmayan maliyetlerden bahsedilmektedir. Yürekli, s. 29.

²⁴ J. Bradford Delong, "Rules, New and Old, for Tomorrow's Economy", *The Magazine of the World Economic Forum*, (October, 1998).

http://www.jbradford-delong.net/Econ_Articles/Reviews/Information_Rules.html

²⁵ Erdoğan, s. 102.

²⁶ Nalan Ölmezogulları, "Yeni Ekonomi ve Etkileri", *İktisat Dergisi*, S. 406, (Ekim, 2000), s. 50.

²⁷ Sadık Acar, "Bilgi Çağı Ekonomisine Teorik Bir Yaklaşım", *Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, C. 15, S. 1, 2000, s. 90.

Teknolojide önde giden ölkelerdeki kuruluşlara büyük olanaklar sağlayan ana maliyet üstünlüğü, var olan dış uzantılarına, hazır bir altyapı bulabilmelerine ve geçmişteki deneyimlerine dayanmaktadır. Soete ve Pereze'in göstermiş olduğu ve örneklere gelişmekte olan pek çok ölkede görüldüğü gibi, eğer bir yerli kuruluş, alt yapı ve nitelikle eleman eksikliğiyle karşı karşıyorsa dev boyutlardaki karşılaştırılmal birim maliyet dezavantajının hiç bir biçimde üstesinde gelememektedir. Bu nedenle ki, ulusal yenilenme sistemini kurmaya yönelik politikalar, bir ölkenin gelişme sürecinde, teknolojiye yetişme stratejisinin belkemiğini oluřturmaktadır²⁸.

4.3. ELEKTRONİK PİYASALARDA FİYAT YAPISI

Eski ekonomideki iş çevrimleri yeni ekonomide yerini teknolojik çevrimlere bırakmıştır ki bu çevrim, daha uzun genişleme dönemlerini, daha sert ve derin durgunluk dönemlerini içermektedir. Yenilikler için yapılacak harcamalar ise daha düşük enflasyon ve daha yüksek ekonomik büyümeye neden olmaktadır. Yani bu evrede yenilikler ile ekonomik büyüme birbirinin takipçisi konumundadır. Ancak sorun düşüş evresine geçildiğinde tersine dönmektedir. Düşük bir borsanın düşük seviyelerde seyretmesi ve ekonominin yavaşlaması, ekonomideki yeni teşebbüslerin sayısını azaltmakta, yeniliğin hızını düşürmekte, teknoloji donanımlarının fiyatını daha yavaş düşürmekte (ya da aksine arttırmakta), bu da şirketlerin yeni teknoloji alma isteklerinde azaltmaktadır.

Daha da kötüsü, yenilik dalgası yavaşladığında eski şirketler yeni rakiplerinin tehdidine artık aldırılmaya başlayacak, rakiplerinin baskısının azalması verimliliğin, büyüme hızının düşmesiyle ve kâr marjlarının azalmasıyla ücretlerde ortaya çıkacak en küçük bir artış fiyatları yükseltecek ve ekonominin hemen tüm sektörlerinde enflasyon geri dönecek²⁹ olmasındır.

Bu tip piyasalarda faaliyet gösteren teşebbüsler ürünlerinin satış fiyatını saptamakta güçlük çekeebilmekte, çünkü rekabetçi piyasalar için bilinen fiyatın marjinal maliyete eşitliği bu tip pazarlarda uygulanamamaktadır. Bundan dolayı, yeni ekonominin özelliklerini taşıyan piyasalarda faaliyet gösteren firmaların başvurdukları fiyatlandırma stratejileri hakim durumda olmaları halinde rekabet kurallarını ihlal edebilecek nitelikte olabilmektedir. Yani enformasyon mallarının satışlarında satıcılar tüketici artığını ele geçirmek amaçlı olarak farklı stratejilere başvurabilmektedirler. Örneğin bu tip bir pazar yapısında satış gelirlerini artırmanın en etkin yöntemlerinden birisi bilindiği üzere firmaların

²⁸ Frceman, <http://mimoza.marmara.edu.tr/~asoyak/frceman.htm>

²⁹ H. Bahadır Akın, "Yeni Ekonomi: 'Yeni Olan Nedir?'" 20. Yüzyılın Son Moda Kavramının Analizi" içinde Kocaeli Üniversitesi 1. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, İzmit, (10-11 Mayıs, 2002), s. 9.

mal farklılaştırmasına* giderek müşteri bazında fiyat ayırmacılığı uygulamalarıdır. Mal farklılaştırması, ürünün rekabet kuralları bakımından farklı bir ürün piyasasında yer alması sonucunu doğurduğu takdirde daha kolaylıkla kabul görebilir. Ancak mal farklılaşmasının sayısal ürünlerde tatbik edilen bir strateji olan ürünün yapay bir şekilde özelliklerinin değiştirilerek piyasaya sürülmesi sonucunda ortaya çıkması halinde ilgili ürün piyasasının tanımlı rekabet otoritesinin yorumuna kalmaktadır. Bu durumda da rekabet otoritesi, geleneksel piyasalarda uyguladığı kurallardan farklı bir yaklaşımı benimsemek durumunda kalabilir³⁰. Firmaların uygulayabilecekleri bir diğer strateji ise, mal paketleme uygulamasıdır ki, özellikler yazılım piyasasında görülen bu uygulama birden fazla olan malların bir paket olarak satışı ile farklı talep cephesinden tüketici artığını çekmenini bir diğer yoldur.

Bir diğer önemli husus ise, firmalar arasındaki fiyat rekabetinin web tabanlı fiyat rekabetine dönüşmüş olmasıdır ki, burada önemli olan husus herhangi bir firmanın fiyat değişikliğine gittiğinde diğer firmaların ne karar alacağı hususudur. Genellikle yapılan fiyat değişikliğini takip eden diğer firmaların, bu süreyi asgari ya da azami süreye uygulaması tüketici açısından oldukça önem arz eden bir konudur ki bu hususta tüketici zamana göre faydasını maksimize edebilmektedir. Çünkü web tabanlı fiyat politikalarında firmaların genellikle fiyatlarını diğer firmaların fiyatlarına paralel değişiklikler yapması söz konusudur³¹. Firmanın fiyat ayarlamasının azami bir süreyi alması durumunda kazançlı çıkan tarafın tüketici olacağı muhakkaktır.

4.4. ELEKTRONİK PİYASALARDA EMEĞİN YAPISI

“Bir yılı planlıyorsanız pirinç yetiştirin. 20 yıllık planlama yapıyorsanız, ağaç yetiştirin. Yüzyılları planlıyorsanız, insan yetiştirin”.

Çin Atasözü

Ekonomik gelişme açısından tarım birinci, sanayileşme de ikinci aşama olarak tanımlanırsa, şimdilerde üçüncü bir aşamaya birden varılmıştır. 1956 sıralarında ABD dünyasındaki en büyük güç olarak belirdiğinde, tarımda çalışmayan işgücünün % 50'si artık mavi yakalı fabrika ya da el işçisi değildi. Beyaz yakalı iş görenler mavi yakalıları sayıca geride bırakmışlardı; bunlar perakende ticaret, yönetim, haberleşme, araştırma, eğitim ve

* Mal farklılaştırmasına dayanarak aşağı-doğru eğimli talep eğrilerinin oluşturulması ilk defa Sraffa tarafından iktisat teorisine katılmıştır. Bununla birlikte mal farklılaştırmasının firma fiyat ve üretim kararları ve satış stratejileri üzerindeki etkilerini ilk inceleyen kişi Chamberlin olmuştur. A. Koutsoyiannis, **Modern Mikro İktisat**, Çev. Muzaffer Sarımeşeli, İkinci Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi, 1997, s. 237.

³⁰ Sinan Ülgen, “Yeni Ekonomide Rekabet”.

<http://inet-tr.org.tr/inetconf6/tammetin/ulgen-tam.doc>

³¹ Hal R. Varian, “Market Structure in the Network Age”, University of California, 1999.

<http://sims.berkeley.edu/~hal/papers/doc/doc.pdf>

diğer hizmet sınıflarında çalışıyorlardı. Böylece aynı yaşam süresi içinde bulunan bir toplum, tarımın boyunduruğundan kurtulmakla kalmıyor, el işçiliğini de bir tarafa bırakıyordu³².

Sanayi sonrası dönemde, üretim araçlarının yeni düzenlenmiş biçimleri işgücünün niteliğinde yapısal değişiklikleri zorunlu kılmaktadır. İşgücünün niteliğinde meydana gelen değişiklik “*esnek uzmanlaşma (flexible specialition)*” olarak tanımlanmaktadır. Bir başka ifade ile yeni işgücü “*esnek işçi*” olarak adlandırılmaktadır. Esnek iş gücü; işgücünün yapmakta olduğu işlerin kapsamının genişletilmesi, işgücünün çok işlevli-yönlü durumda olması ve her türlü süreçte, her türlü işi yapabilecek şekilde eğitilmiş olması anlamına gelmektedir³³.

İletişim devrimi bütün üreticiler ve bütün pazarlar hakkındaki bilgiyi herkese kolayca sunduğu için bugüne kadar alışılmamış bir etkileşimle karşı karşıya kalınmakta ve dünya ekonomisinde görülmemiş bir rekabet ortaya çıkmaktadır. Bu durum doğal olarak tüketicinin özel arzularının tatminini zorunlu kılmakta, bu ise yaratıcı, insiyatif sahibi ve kişilikli ekiplere gereksinme duyulması sonucunu getirmektedir. Bugünkü rekabet ortamında dünyada en kıt olan şey artık sermaye değil, iş yapma vasfı olan kalifiye elemandır³⁴. Yani internet, bir yandan yeni istihdam kapıları açarken, diğer yandan da bağlantılı olduğu ve etkilediği sektörlerde, yukarıda da değinildiği üzere, teknoloji eğitimi almış personel ihtiyacını artırmaktadır.

Teknoloji şirketleri olarak bilinen ve insanların hayranlıkla izledikleri dot.com’ların beklenen başarıya ulaşamamalarının (Şirketlerin Nasdaq Borsasındaki hisse senetlerinin hızlı değer kayıpları) faturalarının çalışanlara kesildiği görülmektedir³⁵. Son 20 yılda General Motors, ABD’deki toplam işgücü içinde, saat ücretiyle ödeme yaptığı 297.000 işçiyi işten çıkarmış, böylece toplam işgücü sayısını 223.000’e düşürmüştür³⁶. Bundan dolayı, yeni ekonomi şirketleri, iş tecrübesi olan kişileri, hatta daha önce iş batıran yöneticileri tercih etmektedirler. Teknolojik değişme çalışanların sürekli eğitim ve yetiştirilmeleri araştırma ve geliştirme faaliyetlerine yatırım yapılması ve yeni bir örgütlenme modeli oluşturulmasıyla birlikte marjinal verimliliğin artması sonucunu vermektedir³⁷.

³² Toffler, s. 20.

³³ Arif Özsağır, “*Bilgi Ekonomisi ve İnsan*”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimleri Dergisi*, C. 4, S. 2, (Haziran, 2001), s. 9.

³⁴ Özsağır, s. 8.

³⁵ Aşkın Keser, “*Yeni Ekonomi Çerçevesinde Çalışma Hayatında Yaşanan Dönüşümler*”, *Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, C. 6, S. 1.

http://www.isguc.org/arc_view.php?ex=177

³⁶ Thomas Fridman, *Lexus ve Zeytin Ağacı Küreselleşmenin Geleceği*, Çev. Elif Özsayar, İstanbul: Boyner Holding Yayınları, (Ocak, 2000), s. 341.

³⁷ Hasan Aykın, “*Yeni Ekonomide Devletin Rolü: E-Devlet*”, *Maliye Dergisi*, S. 141, (Eylül-Aralık, 2002), s. 7.

Ancak, internet, ortadan kaldırdığı sektörlerde işlerini kaybedenlerden daha fazla sayıda iş imkânı da yaratmaktadır ki sayılan işler arasında ise sadece, portal yazılım danışmanlığı, web tasarımcılığı, telekomünikasyon ve internet servis sağlayıcılığı yer almaktadır. Yeni çalışanlara olan talepte, yıllık % 20 ile % 31 arasında bir artış olduğu düşünülerek, 2003'te işgücü sayısının, 200 bin yeni çalışanla birlikte 287 bin olacağı tahmin edilmektedir³⁸.

Gelecekte sanal organizasyonların önemi artacaktır. Ofis dışında yapılan işlerin çoğunluğunu finansal hizmetler, reklam ve danışmanlık gibi işler oluşturacaktır. Tahminlere göre ABD'de, 2010 yılında profesyonellerin % 60'ı işyeri dışından işlerini yapacaktır. Yeni teknolojiler işi esnek hale getirecek, mesai saatleri ortadan kalkacak ve 24 saat iş yapma imkânı doğacaktır³⁹.

4.5. VERİMLİLİK ARTIŞININ ARZ VE TALEP ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Verimlilik artışının ekonomiye yansımaları öncelikle arz mekanizması üzerinde görülmektedir. Böylelikle arz edenler, aynı fiyat düzeyi için öncekinden daha fazla ürün/hizmet sunar hale gelirler. Verimlilik artışı sonucunda oluşan yeni dengede hem fiyatlar düşmekte hem de toplam üretim artmakta ve bu da refah düzeyinde artışa neden olmaktadır. Ancak verimlilik artışının sağlayacağı üretim artışına oranla talep tarafında daha büyük bir artış olabilmesi de mümkündür ki bu da beraberinde bir krizi sürükleyebilmektedir. Yaşadığımız ekonomik krizin temelinde de tabii diğer birçok etmenin yanı sıra bu orantısız talep artışı yatmaktadır. Zira enflasyonun düşüş trendine girmesi, faizlerin aşağı çekilmesi ve ekonominin düzleşme çıkacağına ilişkin göstergelerin belirginleşmesiyle birlikte Türkiye'de insanların beklentileri de hızla artmış, yeni ekonomik yapıdan daha fazla pay elde edebilmeye yönelik olarak ciddi bir talep patlaması yaşanmıştır⁴⁰.

İnternetin, toplam arz kadar toplam talep üzerinde de etkili olacağı muhakkaktır. Yeni ekonomik süreç içerisinde, özellikle yeni teknolojilere yapılan yatırımlar artmakta, emeğin verimliliği yükselmekte, işletme kârları ile hisse senedi fiyatları artarak servet etkisi yaratmaktadır. Böylece servet etkisi özel kesim harcamalarını uyarmaktadır. Bu süreç içerisinde GSYİH'de net artış da kendini göstermektedir⁴¹. Meydana gelen bu servet etkisinin bir diğer önemli sonucu da, bu olumlu gelişmenin çalışanların ileriye dönük ücret ve maaş artış beklentilerini yükseltmesidir. Yeni ekonomi, sektörlerinde beşeri sermaye,

³⁸ Anbar, http://www.isguc.org/arc_view.php?ex=54

³⁹ Anbar, http://www.isguc.org/arc_view.php?ex=54

⁴⁰ Şahin Tulga, "Yeni Ekonomi Makro Ekonomik Dengeleri Nasıl Etkiliyor?", *Activeline*.

<http://www.activeline.com/activity/hp/finans2001/makro.html>

⁴¹ Birinci, s. 57.

fiziksel sermaye ile entelektüel sermayeyi güçlü bir şekilde tanımlayan bir rol üstlenmekte⁴² ve dolayısıyla işgücü talebinin artışı beşeri sermaye yatırımlarında artış yaratmaktadır.

Ancak bunun bir de olumsuz yönü vardır. Bu da, hisse senedi fiyatlarındaki artış hisse senedi sahiplerinin servetini artırarak arzdaki artış karşılama tüketicileri daha fazla harcamaya yöneltebilecektir. Talep artışının taşıdığı en büyük risk, talepteki artışın verimlilik orijinli arz artışını kısa vadede geçmesi, teknolojik yeniliklerin reel üretime dönüştürülmesi aşamasında denge fiyatını yükseltebilmesi ve böylelikle de kısa dönemde enflasyonist baskının ekonomiyi etkileyebilmesidir.

Bazı iktisatçılara göre, teknolojik şokun ardından önceki enflasyon hedefleri üzerinde ısrar edilmesi uygun bir politika olmamaktadır. 1999 yılında Cleveland Federal Merkez Bankası tarafından yayımlanan bir rapora göre, hızlı verimlilik artışının maliyetleri aşağıya çekmesi durumunda, reel ücretlerdeki artış yoluyla yüksek verimlilikten işçilerin de yararlanabilmesi için fiyatların düşmesine izin verilmelidir. Para otoritelerin fiyat düşüşlerini engellemeleri durumunda, fiyatlardan daha katı yapıya sahip olan nominal ücretler verimlilik artışının gerisinde kalacak, kârların yükseleceği yönündeki beklentiler de hisse senedi fiyatlarının yapay olarak artmasına yol açacak, aşırı yatırımlar ekonomiyi durgunluğa sürükleyebilecektir. Sonuç olarak, otoritelerin eskisinden daha düşük enflasyon hedeflemesi yapmaları gerekmektedir⁴³.

Ancak, enflasyonun parasal bir fenomen olduğu, sadece tedavüldeki para miktarının fazla olması enflasyonu artırır düşüncesi, yeni ekonomi tarafından henüz çürütülmemiştir. Büyüme finanse edebilmek için, para politikası yeterli parayı arz ederek, ekonominin potansiyelinin artışına katkı sağlayabilecektir. Bu bakımdan yeni ekonomide para miktarı, eski ekonomiye oranla enflasyon riski oluşturmadan daha hızlı büyüyecektir⁴⁴.

Sonuç olarak yeni ekonomi verimliliği artırarak üzerine düşen görevi yerine getirecektir. Ama sonucun eski ekonomiden tamamen bağımsız olduğunu zannetmek bir yanılgı olmaktadır ki bu noktada iş ve sorumluluk, siyasi karar organları ile ekonomi politikasını belirleyen otoritelere düşmektedir⁴⁵.

⁴² DeLong ve Summers,

http://www.j-bradford-delong.net/Econ_Articles/Summers_New_Economy_2001.html

⁴³ "Yeni Ekonomi", <http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/ekonomi/sayi3/yeniikon.htm>

⁴⁴ Birinci, s. 60.

⁴⁵ Tulga, <http://www.activefinans.com/activity/hp/finans2001/makro.html>

5. SONUÇ YERİNE

İktisat teorisinde yapılan çalışmaların büyük çoğunluğu yeni ekonomi ile fiyat ve maliyet yapısının değişikliğe uğrayıp uğramayacağı üzerinde odaklanmaktadır. Bu konuda özellikle piyasa yapıları incelenmeye çalışılmaktadır. Yapılan bu çalışmalarda farklı kişi ve kurumlar farklı sonuçlara ulaşmış olsa da, gerçek olan bir şey vardır ki, bu da elektronik piyasalarda fiyatların daha düşük düzeylerde gerçekleştiğidir. Bu düşük fiyat olgusu, beraberinde düşük maliyetleri de sürüklemektedir. Bir başka deyişle, yeni ekonomide maliyetlerin eski ekonominin aksine azalarak azalan bir seyir izlemesine rağmen, bu azalarak azalan maliyetler aynı sektör içindeki rakip firmalar için genelleştirilememektedir. Bunun da nedeni bilindiği üzere aynı sektör içinde yer alan bu rakip firmaların müşterileri gözünde kendilerini farklılaştırmak istemelerinde yatmaktadır. Kısaca, her ne kadar elektronik piyasalar kendilerine özgü bir takım özellikleri içerisinde barındırsalar da, fiyat ve maliyet değişiklikleri açısından incelendiklerinde geleneksel piyasalarla eş birtakım unsurları bünyelerinde taşımaktadırlar. Tüm bu anlatılanlar ışığı altında bilimsel teknolojilerin rekabetin kurallarını değiştirdiğini söyleyebilmek mümkün değildir. Çünkü geleneksel rekabet koşullarının yeni ekonomide de geçerliliklerini koruduğunu görmek mümkündür. Ancak, yeni ekonominin ortaya çıkardığı yeni sektörlerin farklı rekabet koşullarını içerisinde taşıyabildikleri de açıktır. Bu konuyu ileri teknoloji yatırım bankası Broadview'in yöneticisi Paul Deninger "İnternetin herşeyi değiştireceği doğrudur. Ancak her şeyin değişeceği doğru değildir" sözünü kısaca ifade etmektedir⁴⁶.

Sonuç olarak, bu anlayış çerçevesi içerisinde, yeni ekonomiye giden yol eski ekonomiden geçmekte, bunda da gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri önemli bir rol oynamakta ve dönüşüme uğrayan eski ekonomi zamanla yerini yeni ekonomiye bırakmaktadır.

Bu ekonomide yaşanan değişimden iktisadın da payını almış olduğu açık bir olgudur. Bu da, iktisadın araştırma konularını genişleterek yeni analizlere tâbi olmasını gerektirmektedir. Dijital bölünme kavramından elektronik devlete, elektronik ticaretten dijital paraya ya da iletişim ve enformasyon devrimleri ile gözlemlenen verimlilik artışlarının emek arz-talep üzerinde yaratmış olduğu ve olacağı etkiler üzerinde çok çeşitli açılımlar yapılmaktadır. Dolayısıyla iktisat bilimi kapsamı açısından genişlediği gibi, gerek kullandığı yöntem ve teknikleri ile gerekse de uyguladığı politikalar ile de değişime uğramaktadır. Ülkelerin bu değişimden aldıkları pay da, uyguladıkları bilim ve teknoloji politikalarının oranı ise yadsınmayacak olan bir gerçektir. Çünkü gelişen ve sanayileşen bir ülkenin bilim ve teknoloji politikaları, zorunlu olarak, bir araştırmaların destek ve icra programlarından çok, özünde teknoloji transferini yönetmek, belli bir süre sonra bu

⁴⁶H. Bahadır Akın, "Yeni Ekonomi: Kavramlar, Sorunlar ve Beklentiler".
http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=263

teknolojileri özümseyip yeni teknolojiler üretmek anlamında bir strateji tasarımı olmak durumundadır⁴⁷. Bunun en açık örneği olarak da ABD karşımızda durmaktadır.

⁴⁷ Ergun Türkcan, “Teknoloji Seçimi Olarak Bilim ve Teknoloji Politikaları”, içinde **İktisat Üzerine Yazılar II, İktisadi Kalkınma Kriz ve İstikrar**, Der. Ahmet Haşim Köse, Fikret Şenses ve Erinç Yeldan, Birinci Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2003, s. 155.

KAYNAKÇA

ACAR, Sadık. “*Bilgi Çağı Ekonomisine Teorik Bir Yaklaşım*”, **Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, C. 15, S. 1, 2000.

AKIN, H. Bahadır. “*Yeni Ekonomi: Kavramlar, Sorunlar ve Beklentiler*”.
http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=263

AKIN, H. Bahadır. “*Yeni Ekonomi: ‘Yeni Olan Nedir?’ 20. Yüzyılın Son Moda Kavramının Analizi*” içinde **Kocaeli Üniversitesi 1. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi**, İzmit, (10-11 Mayıs, 2002).

AKYAZI, Haydar ve KALÇA, Adem. “*Yeni Ekonomi ve İktisat Bilimi*”, **Liberal Düşünce**, Y. 7, S. 29, (Kış, 2003).

ALTINOK Serdar, İbrahim SUGÖZÜ Halil ve ÇETİNKAYA Murat. “*Geleneksel Ticaretten Yeni Ekonomiye Elektronik Ticaretin Temel Ekonomik Etkileri*”.
<http://inet-tr.org.tr/inetconf9/bildiri/89.pdf>

ANBAR, Adem. “*E-Ticarette Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri*”.
<http://iktisat.uludag.edu.tr/dergi/11/17-adem/17-adem.htm>

ANBAR, Adem. “*Yeni Ekonomi ve E-Ticaretin İstihdam, Çalışanlar Ve İnsan Kaynakları Üzerindeki Etkileri*”, **Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi**, C. 4, S. 2.
http://www.isguc.org/arc_view.php?ex=54

ATKINSON, Robert D. ve COURT, Randolph. H. “*The New Economy Index, Progressive Policy Institute*”, (November, 1998).
<http://www.neweconomyindex.org/introduction.html>

AYKIN, Hasan. “*Yeni Ekonomide Devletin Rolü: E-Devlet*”, **Maliye Dergisi**, S. 141, (Eylül-Aralık, 2002).

BAL Harun, ILDIRAR Mustafa ve ÖZMEN Mehmet. “*Bilim ve Teknoloji Politikaları, Rekabet Gücü ve Kobi’ler: Doğu Akdeniz Bölgesinde Faaliyet Gösteren Kobi’ler Kapsamında Bir Araştırma*”.
<http://www.econturk.org/dtm1.htm>

BARCA, Mehmet ve GEYİK, Mahmut. “*Bilişim Teknolojileri Rekabet Kurallarını Değiştirdi Mi?*”, içinde **Kocaeli Üniversitesi II. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi**, İzmit, (17-18 Mayıs, 2003).

BİRİNCİ, Yüksel. “*Yeni Ekonomi’ ve İktisat Politikası*”, **Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi**, C. 17, S. 1, İstanbul, 2002.

DELONG, J. Bradford ve SUMMERS, Lawrence H. “*The New Economy: Background, Questions, and Speculations*”, **Conference Draft-Not Final**, (August, 2001).
http://www.j-bradford-delong.net/Econ_Articles/summersjh2001.pdf

DELONG, J. Bradford. “*Rules, New and Old, for Tomorrow’s Economy*”, **The Magazine of the World Economic Forum**, (October, 1998).
http://www.j-bradford-delong.net/Econ_Articles/Reviews/Information_Rules.html

DURUSOY, Serap ve VELİOĞLU, Meltem. “*Yeni Ekonomi Kavramına Farklı Bir Bakış-Tekno-Ekonomi ve Elektronik Ticaretin Türkiye Üzerine Yansımaları*” içinde **Kocaeli Üniversitesi 1. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi**, İzmit, (10-11 Mayıs, 2002).

ERDOĞAN, Seyfettin. “*Makro Ekonomik Etkileri Açısından Yeni Ekonomi*”, içinde **Kocaeli Üniversitesi 1. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi**, İzmit, (10-11 Mayıs, 2002).

FREEMAN, Chris. “*Yeni Teknoloji ve Yetişme Sorunu*”, Çev. Aykut Göker, **Endüstri Mühendisliği**, C. 2, S. 10.
<http://mimoza.marmara.edu.tr/~asoyak/freeman.htm>

FRIEDMAN, Thomas. **Lexus ve Zeytin Ağacı Küreselleşmenin Geleceği**, Çev. Elif Özsayar, İstanbul: Boyner Holding Yayınları, (Ocak, 2000).

ISHAQ, Ashfaq. “*On the Digital Divide*”, **Finance and Development**, Vol. 38, No. 3, (September, 2001).

JOHNSTON, Honourable Donald J. “*The Digital Economy and the Digital Divide*”, **Secretary-General of the Organisation for Economic Co-operation & Development**, Berlin, (November, 2001).
<http://www.oecd.org/pdf/M00021000/M00021935.pdf>

KESER, Aşkın. “*Yeni Ekonomi Çerçevesinde Çalışma Hayatında Yaşanan Dönüşümler*”, **Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi**, C. 6, S. 1.
http://www.isguc.org/arc_view.php?ex=177

KESKİN, Ekin. “*Yeni Ekonomi: Rekabetin Gerekliği*”, **Jeo ekonomi**, C. 2-3, (Yaz-Sonbahar, 2000).

KOUTSOYIANNIS, A. **Modern Mikro İktisat**, Çev. Muzaffer Sarımeşeli, İkinci Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi, 1997.

MASÍ Paula De, ESTEVAO Marcello ve KODRES Laura. “Who Has a New Economy?”, **Finance & Development**, Vol. 38, No. 2, (June, 2001).

NAKİLCİOĞLU, İsmail H. “E-Ticarette Kullanılan Sanal Ödeme Araçları ve Yöntemleri”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, C. 4, S. 1, (Haziran, 2002).

ÖLMEZOĞULLARI, Nalan. “Yeni Ekonomi ve Etkileri”, **İktisat Dergisi**, S. 406, (Ekim, 2000).

ÖZER, Yaprak. **Küreselleşme ve Yeni Ekonomi**, İstanbul: Hayat Yayıncılık, 2002.

ÖZSAĞIR, Arif. “Bilgi Ekonomisi ve İnsan”, **Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 4, S. 2, (Haziran, 2001).

STIGLITZ, Joseph E. **90’ların Yükselişi**, Çev. Aytül Özer ve Barış Güven, Birinci Baskı, İstanbul: Global Yayın Ajansı, (Mart, 2004).

TOFFLER, Alvin. **Şok**, Çev. Selami Sargut, Üçüncü Baskı, Altın Kitaplar Basımevi, 1981.

TULGA, Şahin. “Yeni Ekonomi Makro Ekonomik Dengeleri Nasıl Etkiliyor?”, **Activeline**.
<http://www.activefinans.com/activity/hp/finans2001/makro.html>

TÜRKCAN, Ergun. “Teknoloji Seçimi Olarak Bilim ve Teknoloji Politikaları”, içinde **İktisat Üzerine Yazılar II, İktisadi Kalkınma Kriz ve İstikrar**, Der. Ahmet Haşim Köse, Fikret Şenses ve Erinç Yeldan, Birinci Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2003.

TURBAN, Efraim ve Diğerleri. **Electronic Commerce 2002 A Managerial Perspective**, Prentice Hall, New Jersey, 2002.

ÜLGEN, Sinan. “Yeni Ekonomide Rekabet”.
<http://inet-tr.org.tr/inetconf6/tammetin/ulgen-tam.doc>

VARIAN, Hal R. “Market Structure in the Network Age”, **University of California**, (August, 1999), <http://sims.berkeley.edu/~hal/papers./doc/doc.pdf>

World of Trade Office (WTO).
<http://www.wto.org/wto/ecom/e-press96.html>